MAGYARORSZÁG TÖRTÉNETE (XVI–XVII. SZÁZAD)

előadás, 2023/24 I. szemeszter | http://seraphin.hu/btk

Tematika

1. Historiográfiai bevezetés.
2. A Magyar Királyság helye és helyzete Európában a kora újkor hajnalán.
3. A Jagelló-kor mérlege.
4. I. Ferdinánd és I. Miksa korszaka. A kettős királyválasztás, polgárháború János és Ferdinánd hívei között. Országegyesítési kísérletek. A váradi béke. Buda elvesztése. Az 1543-44-es, az 1552-es és az 1566-os oszmán hadjáratok.
5. Az Erdélyi Fejedelemség kialakulása, János Zsigmond és Báthory István uralma.
6. A oszmán berendezkedés Magyarországon. A kondomínium rendszere. A végvárvonal kiépítése, működése, irányítása. Az ország társadalmának változásai.
7. A kora újkori kereszténység fordulatai a Kárpát-medencében.
8. Rudolf uralkodása és az erdélyi fejlemények. A tizenötéves háború (1591–1606). A bécsi és a zsitvatoroki béke.
9. II. Mátyás uralma. Erdélyi fejlemények, Bethlen Gábor uralma.
10. II. Ferdinánd és III. Ferdinánd korszaka. Háborúk is békék Erdéllyel.
11. I. Lipót félévszázados uralkodása. Modernizációs törekvések. Wesselényi-féle szervezkedés, malkotensek mozgalma.
12. Bécs és Buda ostroma. Az ország felszabadítása, a karlócai béke.
13. Gazdaság és társadalom változásai. Örökös főrendiség, örökös jobbágyság. A magyar arisztokrácia és a katolizáció.
14. Művelődés.

Lexikális tudnivalók a vizsgára

– 1500–1700 között **minden** magyar király, erdélyi fejedelem, nádor, helytartó
és esztergomi érsek hivatalviselési dátuma
az alábbi békék, csaták, események dátuma:
– hadi események:
Kőszeg ostroma, Budát elfoglalta a török, Siklós, Esztergom, Székesfehérvár, Szeged, Pécs, Tolna, Tata, Visegrád, Nógrád, Hatvan, Simontornya, Temesvár, Lippa, Szolnok, Veszprém, Drégely eleste, Eger sikeres védelme, Szigetvár sikeres védelme, Szigetvár eleste, Esztergom ostroma, tizenötéves háború, gyurgyevói csata, Eger eleste, mezőkeresztesi csata, Kanizsa eleste, vezekényi csata, II. Rákóczi György lengyelországi hadjárata, Szászfenesi csata, Várad eleste, Érsekújvár eleste, szentgotthárdi csata, nagyharsányi csata, szalánkeméni csata, Várad visszafoglalása, zentai csata.
– békék, egyezmények:
váradi, gyalui, nyírbátori, speyeri, drinápolyi, bécsi, zsitvatoroki, nikolsburgi, szőnyi, linzi, pozsareváci, karlócai, Diploma Leopoldinum

Irodalomjegyzék (minimum <u>négy</u> szabadon választott tétel ismerete kötelező)

BAGI Zoltán: *„Egy ura lesz az egész világnak napkelettől napnyugtáig" A törökveszély kérdése és az 1597-1598. évi regensburgi birodalmi gyűlés*. Századok (2007) 1455–1482.
BITSKEY István: *Pázmány Péter*. Budapest, 1987.
CZIGÁNY István: *Reform vagy kudarc? Kísérletek a magyarországi katonaság beillesztésére a Habsburg Birodalom haderejébe 1600–1700*. Budapest, 2004.
FODOR Pál: *A terjeszkedés ideológiái az Oszmán Birodalomban*. Világtörténet (1994) 25–31.
FODOR Pál, VARGA Szabolcs (szerk.): *Több mint egy csata: Mohács : az 1526. évi ütközet a magyar tudományos és kulturális emlékezetben*. Budapest, 2019.
HEGYI Klára: *A magyar tartomány helye és helyzete az Oszmán Birodalomban*. Világtörténet (1994) 18–24.
HEGYI Klára: *Török berendezkedés Magyarországon*. Budapest, 1995.
KÁRMÁN Gábor: Kézcsók a pasának? Erdélyi követek Budán. Történelmi Szemle 56 (2014) 639–662.
KÁRMÁN Gábor: *Pax és pacificatio. Kísérlet egy fogalmi tiszázásra a Magyar Királyság és az Erdélyi Fejedelemség viszonyának megértése érdekében*. Történelmi Szemle 58 (2016) 341–353.
KELENIK József: *Lazarus von Schwendi emlékirata a török elleni védelmi rendszer magyarországi kiépítéséről (1576)* Századok (2005) 969–1010.
KORPÁS Zoltán – B. SZABÓ János: *„Ha követségbe jöttek, sokan vannak, de ha katonának, kevesen." Az 1550-es országegyesítési kísérlet katonai hátteréhez: 16. századi Habsburg haderők és stratégiák Európában*. In: Bujdosóné Pap Györgyi – Fejér Ingrid – H. Szilasi Ágota (szerk.): Mozgó frontvonalak. Háború és diplomácia a várháborúk időszakában. 1552–1568. 2017. 89–116
NAGY László: *Erdély és a tizenötéves háború*. Századok (1982) 639–686.
NAGY Levente – HAUSNER Gábor: *Raimondo Montecuccoli és a magyarok*. Hadtörténelmi Közlemények (2011) 679–740.
ŐZE Sándor: *„Bűneiért bünteti Isten a Magyar népet." Egy bibliai párhuzam vizsgálata a 16. századi nyomtatott egyházi irodalom alapján*. Budapest, 1991.
PÁLFFY Géza: *A Magyar Királyság a 16. századi Habsburg Monarchiában*. Századok (2007) 1075–1120.
PÁLFFY Géza: *A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században.* Budapest 2015.
PÁLFFY Géza: *A szakítások és kiegyezések évszázada. A Magyar Királyság 17. századi története új megvilágításban.* Történelmi Szemle (2015) 51–65.
PÁLFFY Géza: *A török elleni védelmi rendszer szervezetének története a kezdetektől a 18. század elejéig*. Történelmi Szemle (1996) 163–218.
PAPP Sándor: *Török szövetség, Habsburg kiegyezés. A Bocskai-felkelés történetéhez*. Budapest, 2014.
PÉTER Katalin: *A magyar romlásnak századában*. Budapest, 1975.
B. SZABÓ János: *Mohács*. (Nemzet és Emlékezet sorozat). Budapest, 2006.
SZAKÁLY Ferenc: *Gazdasági és társadalmi változások a török hódítás árnyékában*. Budapest, 1994.
SZAKÁLY Ferenc: *Hungaria Eliberata*. Budapest, 1986.
SZAKÁLY Ferenc: *Magyar intézmények a török hódoltság korában*. Budapest, 1997.
SZEKFŰ Gyula: *Magyar történet*. III-IV. kötet Budapest, 1935.
TESZELSZKY, Kees: *Az ismeretlen korona. Jelentések, szimbólumok és nemzeti identitás*. Pannonhalma, 2009.

J. ÚJVÁRY Zsuzsanna: *„Nagy két császár birodalmi között" A tizenöt éves háborútól Bethlen Gábor haláláig.* Budapest, 1984.
R. VÁRKONYI Ágnes (szerk.): *Magyarország története 1526–1686*. I-II. kötet. Budapest, 1985.
R. VÁRKONYI Ágnes: *A Wesselényi szervezkedés történetéhez 1661–1674*. In: Tanulmányok Szakály Ferenc emlékére. Szerk. Fodor Pál – Pálffy Géza – Tóth István György. Budapest 2002. 423–460.

Szöveggyűjtemények

NAGY Gábor (szerk.): *Magyar História 1526–1608 (Forrásgyűjtemény).* Debrecen, 1998.
NAGY Gábor (szerk.): *Magyar Passió 1608–1711 (Forrásgyűjtemény)*. Debrecen, 2000.
SINKOVICS István (szerk.): *Magyar történeti szöveggyűjtemény* I-II. kötet. Budapest, 1968.

Forráskiadások

BARANYAI DECSI János *magyar históriája*. Budapest, 1982.
BETHLEN János: *Erdély története 1629–1673*. Budapest, 1993.
BETHLEN Miklós Önéletírása. (Magyar Remekírók) Szépirodalmi, Budapest, 1980.
BRODARICS István: *Igaz leírás a mohácsi csatáról*. Több kiadás.
CSEREI Mihály: *Erdély históriája (1661–1711)*. Budapest, 1983.
ESTERHÁZY Pál: *Mars Hungaricus*. Budapest, 1989.
FERRARI, Guido: *Savoyai Eugén herceg magyarországi háborúban végrehajtott haditetteiről szóló három könyv*, Máriabesnyő, 2011.
FORGÁCH Ferenc: *Emlékirat Magyarország állapotáról*. Több kiadás
HAIN Gáspár: *Lőcsei krónika* (Magyar Hírmondó) Budapest, 1984.
ILLÉSHÁZY István *Naplója 1592–1603*. Monumenta Hungariae Historca, VII. Pest, 1863.
ISTVÁNFFY Miklós: *Magyarország története*. Több kiadás.
KEMÉNY János Önéletírása. (Magyar Remekírók) Budapest, 1980.
Lotharingiai Károly Hadinaplója Buda visszafoglalásáról 1686. Budapest, 1986.
Michele D'ASTE: *Napló Budavár 1686. évi ostromáról*. Budapest, 2000.
Monumenta comitalia regni Hungariae. MOE. Budapest, 1874–
NAGY SZABÓ Ferenc és KRAUSS György írásai. In: Erdély öröksége. Erdélyi emlékírók Erdélyről. III. Tűzpróba. (1–45, 65–96).
SOMOGYI Ambrus: *História Magyar- és Erdélyország dolgairól az 1490-es évtől 1606-ig*, Máriabesnyő, 2013.
SZAKÁLY Ferenc (szerk.): *Lotharingiai Károly Hadinaplója Buda visszafoglalásáról 1686*. Budapest, 1986.
SZALÁRDI János: *Siralmas magyar krónika*. Kiad.: Szakály Ferenc. Budapest, 1980.
SZAMOSKÖZY István: *Erdély története*. Budapest, 1977.
SZERÉMI György: *Magyarország romlásáról*, Budapest 1979.
TINÓDI LANTOS Sebestyén: *Krónika*. Budapest, 1984.
VELIUS, Caspar Ursinus: *Tíz könyv a magyar háborúról*. Máriabesnyő, 2013.
WESSELÉNYI István: *Sanyarú világ. I-II*. Bukerest, 1983–1985.
ZRÍNYI Miklós: *Ne bántsd a magyart…(Az török áfium ellen való orvosság)*. Több kiadás

Online tartalmak

Térképek: https://tti.abtk.hu/terkepek?start=20 ; https://tti.abtk.hu/terkepek?start=30
https://emna.hu/map/Km_nyelvi_terszerk_1495/@46.8540523,21.5775391,7.00z
A *Digitális Legendárium* (https://www.youtube.com/c/DigitalislegendariumHu) korszakra vonatkozó anyagai, különösen a *Nekünk Mohács kell... 3/2* https://youtu.be/OWBy3ZdweSQ és a *Buda ostromai 6/5 - 1526/1541* https://youtu.be/LAE2uKRD5uQ
Serfőző Szabolcs előadása a Habsburg *damnatio memoriae*ről: https://youtu.be/x2IWhy2LTUg